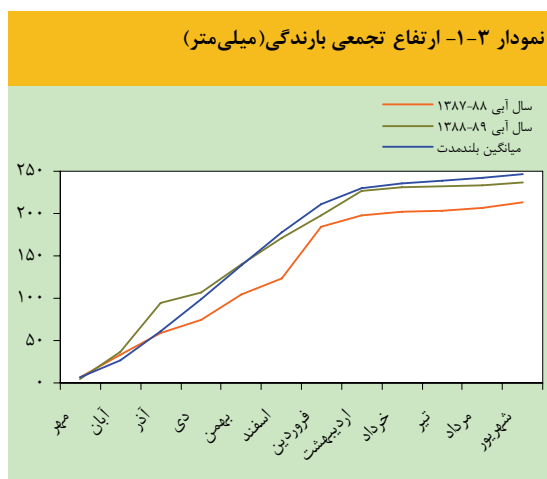

۴۱) ساله) ۳/۷ درصد کاهش یافت. در این سال حجم جریان‌های سطحی آب نیز ۵۲/۱ میلیارد متر مکعب برآورد گردید که نسبت به سال آبی گذشته ۳۸ درصد افزایش و نسبت به متوسط بلندمدت ۴۳ درصد کاهش نشان می‌دهد.

در سال مورد بررسی، تعداد سدهای مخزنی کشور که دارای آمار روزانه بهره‌برداری می‌باشند ۱۱۹ سد با حجم کل ۴۰/۷ میلیارد متر مکعب بود. موجودی آب این سدها در پایان سال آبی مورد بررسی حدود ۴۴/۰ درصد از کل حجم مخازن این سدها بود که نسبت به پایان سال آبی قبل ۱۲/۰ درصد افزایش یافت.

۳-۲- تولیدات زراعی^(۱) و باغی

براساس آمار وزارت جهاد کشاورزی، در سال ۱۳۸۹ حدود ۹۲ میلیون تن انواع محصولات زراعی و باغی از اراضی و

۲- سال زراعی ۸۹-۱۳۸۸ از مهر ماه سال ۱۳۸۸ لغایت شهریور ماه سال ۱۳۸۹ را شامل می‌گردد و به جهت اختصار، در جداول و نمودارهای مربوطه به جای عبارت «سال زراعی ۸۹-۱۳۸۸»، عبارت «سال ۱۳۸۹» بیان می‌گردد.

براساس آمار وزارت جهاد کشاورزی، در سال ۱۳۸۹ مجموع تولید محصولات عمده کشاورزی شامل محصولات زراعی، باغی، دامی و شیلات حدود ۱۰۶ میلیون تن برآورد شد که نسبت به سال قبل ۱۳/۷ درصد افزایش نشان می‌دهد.

بر اساس آمار حساب‌های ملی، ارزش افزوده گروه کشاورزی در سال ۱۳۸۹ نسبت به سال قبل ۸/۸ درصد افزایش یافت که در مقایسه با رشد سال ۱۳۸۸ نسبت به سال قبل از آن (۱۳/۵ درصد)، افزایش کمتری را نشان می‌دهد. افزایش میزان بارندگی از دلایل اصلی افزایش تولید و به تبع آن، افزایش ارزش افزوده گروه کشاورزی در سال مورد بررسی بود.

جدول ۳-۱- عملکرد تولید محصولات کشاورزی (هزار تن)

سهم از کل (درصد)	سال		نرخ رشد (درصد)	سال	
	۱۳۸۸	۱۳۸۹		۱۳۸۸	۱۳۸۹
زراعی	۶۴۴۳۴	۷۵۳۶۷	۱۷/۰	۶۹/۰	۷۰/۹
باغی	۱۵۵۴۰	۱۶۵۷۰	۶/۶	۱۶/۶	۱۵/۶
دامی	۱۲۸۶۱	۱۳۶۵۴	۶/۲	۱۳/۸	۱۲/۹
شیلات	۶۰۰	۶۶۴	۱۰/۷	۰/۶	۰/۶
جمع کل	۹۳۴۳۵	۱۰۶۲۵۴	۱۳/۷	۱۰۰/۰	۱۰۰/۰

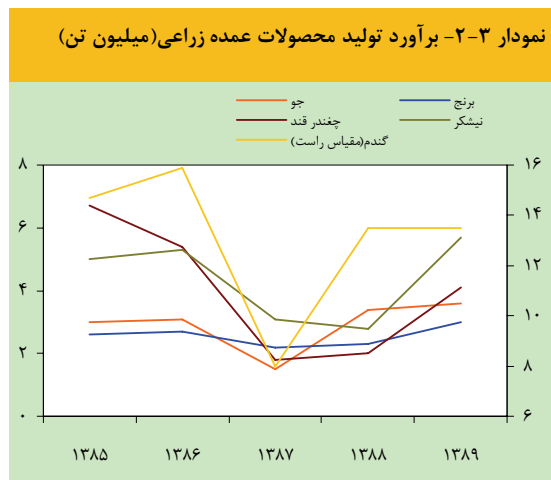
ماخذ: وزارت جهاد کشاورزی

۳-۱- منابع آب

بنا بر گزارش وزارت نیرو، در سال آبی ۸۹-۱۳۸۸^(۱)، حجم بارندگی در کشور ۳۹۰/۸ میلیارد متر مکعب (با میانگین ارتفاع ۲۳۷/۱ میلی‌متر در واحد سطح) بود که نسبت به سال آبی گذشته ۱۰/۹ درصد افزایش و نسبت به میانگین بلندمدت

۱- سال آبی ۸۹-۱۳۸۸، نیمه دوم سال ۱۳۸۸ و نیمه اول سال ۱۳۸۹ را شامل می‌شود.

تن رسید. در این سال تولید برنج، ذرت، جو و گندم به ترتیب با ۳۳/۷، ۳۰/۶، ۳/۹ و ۰/۱ درصد افزایش نسبت به سال قبل مواجه بود.

باغات کشور برداشت شد که نسبت به سال قبل ۱۵/۰ درصد افزایش نشان می‌دهد. از این میزان تولید، ۷۵/۴ میلیون تن (۸۲ درصد) شامل محصولات زراعی بود که در مقایسه با سال قبل ۱۷ درصد افزایش داشت. همچنین، تولید محصولات باغی به میزان ۱۶/۶ میلیون تن بود که نسبت به سال زراعی قبل ۶/۶ درصد افزایش یافت. افزایش میزان بارندگی از دلایل اصلی افزایش تولید در سال مورد بررسی بود.

در سال زراعی مورد بررسی، مجموع تولید گروه غلات (گندم، جو، شلتوک برنج و ذرت دانه‌ای) با ۶/۸ درصد افزایش نسبت به سال گذشته به ۲۲/۲ میلیون تن رسید. در میان غلات، تولید گندم با بیشترین سهم تولیدی (۶۰/۷ درصد) به ۱۳/۵ میلیون

جدول ۳-۲- برآورد تولید و سطح زیر کشت محصولات عمده زراعی و باغی

(هزار هکتار - هزار تن)

درصد تغییر	۱۳۸۹		۱۳۸۸		تولیدات زراعی
	تولید	سطح زیر کشت	تولید	سطح زیر کشت	
۰/۱	۵/۸	۱۳۵۰۰	۷۰۳۵	۱۳۴۸۴	۶۶۴۷
۳/۹	-۵/۵	۳۵۸۰	۱۵۸۴	۳۴۴۶	۱۶۷۶
۳۳/۷	۵/۲	۳۰۱۳	۵۶۴	۲۲۵۳	۵۳۶
۳۰/۶	۶/۵	۲۱۴۵	۲۴۰	۱۶۴۳	۲۲۶
-۳۴/۰	-۱۳/۶	۱۶۷	۹۱	۲۵۴	۱۰۵
۱۰۱/۴	۱۳/۶	۵۶۸۵	۶۸	۲۸۲۳	۶۰
۱۰۳/۲	۷۶/۸	۴۰۹۶	۹۹	۲۰۱۶	۵۶
-۲/۹	۶/۲	۴۲۹	۲۵۶	۴۴۲	۲۴۱
۶۰/۳	۱۹/۹	۱۴	۱۰	۹	۸
۴۱/۰	-۹/۰	۷۱۶	۷۹۰	۵۰۸	۸۶۹
۴/۱	-۵/۰	۴۲۷۴	۱۴۶	۴۱۰۸	۱۵۴
۲۷/۲	۱۷/۵	۱۹۲۳	۵۶	۱۵۱۲	۴۷
تولیدات باغی					
۳/۷	۲/۰	۴۵۵۹	۲۸۹	۴۳۹۹	۲۸۳
۱۶/۶	-۱/۱	۳۰۷۳	۳۱۷	۲۶۳۶	۳۲۱
-۹/۵	۱/۳	۲۹۰۴	۲۴۷	۳۲۰۹	۲۴۴
۱۴/۹	۲/۱	۳۴۷	۴۶۳	۳۰۲	۴۵۳
-۲۶/۶	-۱/۳	۱۳۱	۳۲	۲۰۷	۳۲

ماخذ: وزارت جهاد کشاورزی

بیشترین افزایش در بین محصولات زراعی- صنعتی برخوردار بود و به ترتیب به ۴/۱ و ۵/۷ میلیون تن رسید. در این سال تولید پنبه و دانه‌های روغنی به عنوان نهاده‌های مهم صنایع نساجی، دام و طیور و صنایع غذایی برای سومین سال پیاپی کاهش بود.

در سال ۱۳۸۹، مجموع تولید محصولات زراعی صنعتی^(۱) نسبت به سال زراعی قبل با افزایشی به میزان ۸۷/۵ درصد مواجه شد و به حدود ۱۰/۴ میلیون تن رسید. در این سال تولید چغندر قند و نیشکر به ترتیب با ۱۰۳/۲ و ۱۰۱/۴ درصد از

۱- شامل پنبه، نیشکر، چغندر قند، دانه‌های روغنی و توتون و تنباکو می‌باشد.

گزارش اقتصادی و ترازنامه سال ۱۳۸۹

۵۵/۵ درصد از محصولات مذکور از آب‌های جنوب، حدود ۳۷/۹ درصد از محل آبی‌پروری و بقیه از آب‌های شمال صید شد. در این سال مقدار و ارزش صادرات محصولات مختلف شیلات به ترتیب ۴۵ هزار تن و ۱۶۰ میلیون دلار بود که نسبت به سال قبل به ترتیب ۳۳/۱ و ۶۱/۴ درصد افزایش نشان می‌دهد. افزایش حجم صادرات خاویار و انواع ماهی به ترتیب به میزان ۹۰۰ و ۴۱ درصد دلیل اصلی افزایش ارزش صادرات محصولات شیلات در سال مورد بررسی می‌باشد.

جدول ۳-۵- وضعیت تولید و صادرات شیلات

(ارزش: میلیون دلار) (وزن: هزار تن)

درصد تغییر	سال		تولید
	۱۳۸۹	۱۳۸۸	
۱۰/۷	۶۶۴	۶۰۰	تولید
۵/۹	۳۶۹	۳۴۸	آب‌های جنوب
-۱/۱	۴۳/۸	۴۴/۳	آب‌های شمال
۲۱/۲	۲۵۱	۲۰۷	آبی‌پروری
			صادرات
۶۱/۴	۱۶۰	۹۹	ارزش
۳۳/۱	۴۵	۳۳	مقدار

ماخذ: وزارت جهاد کشاورزی، سازمان شیلات ایران

۳-۴- خرید تضمینی محصولات عمده کشاورزی

به منظور تشویق کشاورزان به تولید محصولات اساسی کشاورزی، ایجاد تعادل در نظام تولید و حفظ سطح درآمد کشاورزان، دولت همواره طی سال‌های اخیر در خصوص تعیین قیمت خرید تضمینی محصولات کشاورزی و خرید این محصولات اقدام کرده است. در سال زراعی ۱۳۸۸-۸۹، از میان ۲۲ قلم محصولات زراعی مشمول خرید تضمینی، قیمت ۹ محصول در مقایسه با سال زراعی قبل افزایش یافت و قیمت ۱۱ محصول بدون تغییر باقی ماند. در میان محصولات زراعی، قیمت تضمینی جو و دانه کلرنگ به ترتیب ۳/۷ و ۰/۳ درصد نسبت به سال قبل کاهش یافت. بیشترین افزایش قیمت خرید تضمینی مربوط به پیله ابریشم بود که نسبت به سال قبل ۲۹/۸ درصد افزایش یافت.

جدول ۳-۳- عملکرد محصولات عمده زراعی و باغی در واحد سطح (۱) (کیلوگرم/هکتار)

درصد تغییر	سال		تولیدات زراعی
	۱۳۸۹	۱۳۸۸	
-۵/۴	۱۹۱۹	۲۰۲۹	گندم
۹/۹	۲۲۶۰	۲۰۵۷	جو
۲۷/۱	۵۳۴۶	۴۲۰۶	شلتوک برنج
۲۲/۷	۸۹۲۹	۷۲۸۰	ذرت دانه‌ای
-۲۳/۶	۱۸۳۹	۲۴۰۷	پنبه
۷۷/۲	۸۳۱۷۴	۴۶۹۳۷	نیسکر
۱۴/۹	۴۱۱۶۸	۳۵۸۱۶	چغندر قند
-۸/۶	۱۶۷۳	۱۸۳۰	دانه‌های روغنی
۳۳/۶	۱۴۷۶	۱۱۰۴	توتون و تنباکو
۵۵/۰	۹۰۶	۵۸۴	حبوبات
۹/۵	۲۹۲۱۷	۲۶۶۷۴	سیب‌زمینی
۸/۳	۳۴۴۹۸	۳۱۸۶۸	پیاز
			تولیدات باغی
۱/۶	۱۵۷۸۰	۱۵۵۳۵	مرکبات
۱۷/۹	۹۶۹۵	۸۲۲۲	انگور
-۱۰/۷	۱۱۷۶۵	۱۳۱۷۰	سیب
۱۲/۵	۷۵۰	۶۶۷	پسته
-۳۵/۸	۴۱۰۸	۶۳۹۶	برگ سبز چای

ماخذ: وزارت جهاد کشاورزی

۱- ارقام عملکرد از نسبت ارقام کامل تولید به سطح زیر کشت محاسبه شده است.

۳-۳- تولیدات دامی و شیلات

براساس آمار وزارت جهاد کشاورزی، مجموع تولید محصولات دامی (گوشت قرمز، گوشت مرغ، شیر خام، تخم‌مرغ و عسل) در سال ۱۳۸۹ بالغ بر ۱۳/۷ میلیون تن بود که نسبت به سال قبل ۶/۲ درصد افزایش یافت. در این سال در بین محصولات دامی، تولید شیر خام با سهم ۷۵/۰ درصدی از تولیدات دامی از بیشترین افزایش به میزان ۷/۲ درصد برخوردار بود.

جدول ۳-۴- تولید محصولات دامی (هزار تن)

درصد تغییر	سال		تولید
	۱۳۸۹	۱۳۸۸	
۳/۵	۹۳۴	۹۰۲	گوشت قرمز
۷/۲	۱۰۲۴۲	۹۵۵۲	شیر خام
۳/۵	۱۶۶۶	۱۶۱۰	گوشت مرغ
۲/۱	۷۶۷	۷۵۱	تخم‌مرغ
-۳/۰	۴۵	۴۶	عسل
۶/۲	۱۳۶۵۴	۱۲۸۶۱	جمع کل

ماخذ: وزارت جهاد کشاورزی

در سال ۱۳۸۹، تولید محصولات شیلات حدود ۶۶۴ هزار تن بود که نسبت به سال قبل ۱۰/۷ درصد افزایش یافت.

جدول ۳-۶- قیمت خرید تضمینی محصولات عمده کشاورزی (کیلوگرم/ریال)

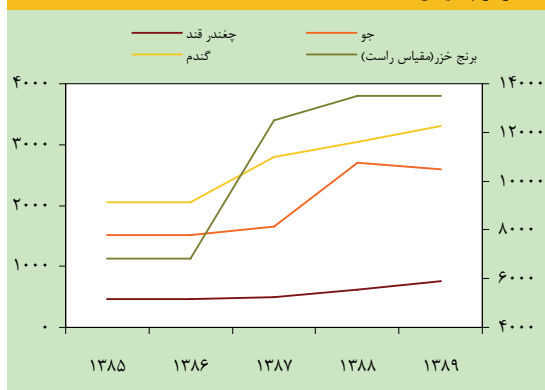
درصد تغییر	سال	
	۱۳۸۹	۱۳۸۸
گندم	۳۳۰۰	۳۰۵۰
جو	۲۶۰۰	۲۷۰۰
برنج خزر	۱۳۵۰۰	۱۳۵۰۰
چغندر قند	۷۵۰	۶۲۰

ماخذ: مصوبات هیات وزیران

۳-۵- یارانه پرداختی

براساس آمار وزارت امور اقتصادی و دارایی و سازمان حمایت مصرف‌کنندگان و تولیدکنندگان، در سال ۱۳۸۹ یارانه پرداختی بابت اقلام عمده کشاورزی ۲۱/۴ درصد نسبت به سال قبل کاهش یافت و به حدود ۴۲/۱ هزار میلیارد ریال رسید.

نمودار ۳-۳- قیمت خرید تضمینی محصولات عمده کشاورزی (کیلوگرم-ریال)

جدول ۳-۷- میزان یارانه پرداختی بابت برخی از اقلام عمده کشاورزی

(میلیارد ریال)

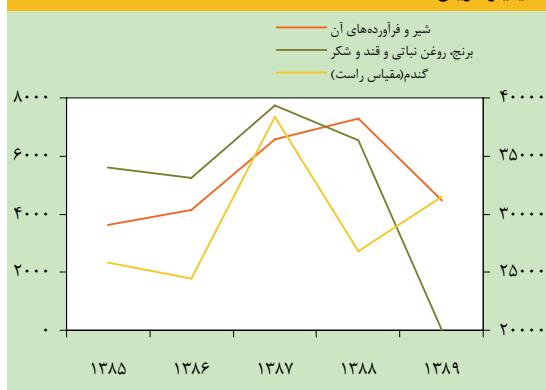
سهم (درصد)	سال		درصد تغییر	سال	
	۱۳۸۹	۱۳۸۸		۱۳۸۹	۱۳۸۸
کالاهای اساسی	۴۱/۷	۵۸/۷	-۱۱/۴	۳۵۹۷۰/۰	۴۰۶۰۵/۲
گندم و آرد	۳۶/۵	۳۸/۸	۱۷/۵	۳۱۵۰۰/۰	۲۶۷۹۸/۵
برنج، روغن نباتی و قند و شکر	۰/۰	۹/۴	-۱۰۰/۰	۰/۰	۶۵۲۹/۷
شیر و فرآورده‌های آن	۵/۲	۱۰/۵	-۳۸/۶	۴۴۷۰/۰	۷۲۷۷/۰
نهاده‌های کشاورزی	۶/۶	۱۶/۲	-۴۹/۲	۵۷۰۰/۰	۱۱۲۲۲/۰
سایر اقلام (۱)	۰/۵	۲/۴	-۷۶/۳	۴۰۰/۰	۱۶۸۵/۰
جمع یارانه پرداختی به اقلام کشاورزی	۴۸/۸	۷۷/۴	-۲۱/۴	۴۲۰۷۰/۰	۵۳۵۱۲/۲
یارانه سایر بخش‌ها	۵۱/۲	۲۲/۶	۱۸۲/۴	۴۴۱۶۳/۰	۱۵۶۴۰/۷
کل یارانه پرداختی	۱۰۰/۰	۱۰۰/۰	۲۴/۷	۸۶۲۳۳/۰	۶۹۱۵۲/۹

ماخذ: وزارت امور اقتصادی و دارایی و سازمان حمایت مصرف‌کنندگان و تولیدکنندگان

۱- شامل یارانه پرداختی به وزارت جهاد کشاورزی (از محل قانون متمم بودجه سال ۱۳۸۷) بابت خرید علوفه، دامپزشکی، تامین مکمل‌های دامی و غیره می‌باشد.

نمودار ۳-۴- یارانه پرداختی بابت برخی از اقلام عمده کشاورزی

(میلیارد ریال)

در سال مورد بررسی، یارانه پرداختی بابت گندم و آرد با افزایش ۱۷/۵ درصدی نسبت به سال قبل به ۳۱/۵ هزار میلیارد ریال رسید و همانند سال‌های گذشته، بیشترین سهم از کل یارانه پرداختی (۳۶/۵ درصد) را به خود اختصاص داد. سهم «نهاده‌های کشاورزی» و «شیر و فرآورده‌های آن» از کل یارانه پرداختی به ترتیب ۶/۶ و ۵/۲ درصد بود. در سال مورد بررسی، یارانه «برنج، روغن نباتی و قند و شکر» حذف شد و یارانه «شیر و فرآورده‌های آن» و سایر کالاهای اساسی و نهاده‌های کشاورزی با کاهش مواجه گردید.

گزارش اقتصادی و ترازنامه سال ۱۳۸۹

اعتبارات پرداخت شده بابت طرح‌های تملک دارایی‌های سرمایه‌ای- ملی فصل «کشاورزی و منابع طبیعی» ۳/۸ هزار میلیارد ریال بود که در مقایسه با سال قبل ۲۳/۷ درصد افزایش یافت. در این سال برنامه ساماندهی اراضی کشاورزی با سهم ۳۶/۹ درصدی، بیشترین سهم از اعتبارات فصل «کشاورزی و منابع طبیعی» را به خود اختصاص داد.

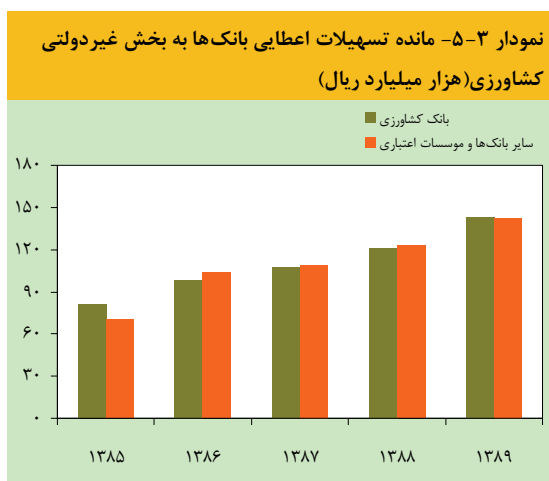
اعتبارات ملی طرح‌های تملک دارایی‌های سرمایه‌ای برای توسعه منابع آب در سال ۱۳۸۹ با ۲۷/۴ درصد کاهش نسبت به سال قبل به ۱۸/۲ هزار میلیارد ریال رسید. برنامه تامین و عرضه آب (شامل طرح‌های مختلف سدسازی، شبکه‌های آبیاری و زهکشی و آبرسانی به شهرها و صنایع در سطح کشور) همانند سال‌های گذشته از بیشترین سهم به میزان ۶۳/۱ درصد برخوردار بود.

جدول ۳-۸- عملکرد اعتبارات ملی طرح‌های تملک دارایی‌های سرمایه‌ای برای توسعه «کشاورزی و منابع طبیعی» و «منابع آب» (میلیارد ریال)

سال	سهم (درصد)		درصد تغییر	سال		
	۱۳۸۹	۱۳۸۸		۱۳۸۹	۱۳۸۸	
کشاورزی و منابع طبیعی	۳۷۶۶/۳	۱۰/۸	۲۳/۷	۳۰۴۵/۷	۱۷/۱	۶۴/۸
منابع آب	۱۸۱۹۹/۰	۸۹/۲	-۲۷/۴	۲۵۰۵۷/۱	۸۲/۹	۷۴/۸
کل	۲۱۹۶۴/۹	۱۰۰/۰	-۲۱/۸	۲۸۱۰۲/۸	۱۰۰/۰	۷۲/۹

ماخذ: وزارت امور اقتصادی و دارایی و قوانین بودجه سال‌های مختلف

حدود ۵۰/۰ درصد بود که در مقایسه با سهم مزبور در سال ۱۳۸۸ تغییر محسوسی نداشت.

در سال ۱۳۸۹، توزیع کود شیمیایی توسط دولت با ۸/۸ درصد کاهش نسبت به سال گذشته به ۲۷۰۰/۰ هزار تن رسید. همچنین، در این سال ۳/۳ هزار تن انواع سموم دفع آفات نباتی و ۹۰/۲ هزار تن انواع بذر در اختیار کشاورزان قرار گرفت که نسبت به سال ۱۳۸۸ به ترتیب ۴۳/۲ و ۳۴/۳ درصد کاهش نشان می‌دهد.

۳-۶- سرمایه‌گذاری دولت

مطابق آمار وزارت امور اقتصادی و دارایی، در سال ۱۳۸۹ عملکرد اعتبارات تملک دارایی‌های سرمایه‌ای - ملی دولت برای توسعه «کشاورزی و منابع طبیعی» و «منابع آب» ۲۲/۰ هزار میلیارد ریال بود که نسبت به سال گذشته ۲۱/۸ درصد کاهش یافت. بدین ترتیب، از مجموع رقم مصوب اعتبارات ملی طرح‌های تملک دارایی‌های سرمایه‌ای فصول مزبور در قانون بودجه کل کشور (۳۰/۱ هزار میلیارد ریال)، ۷۲/۹ درصد تحقق یافت.

۳-۷- تسهیلات بانکی

در پایان سال ۱۳۸۹، مانده تسهیلات اعطایی بانک‌ها و موسسات اعتباری به بخش‌های دولتی و غیردولتی کشاورزی با ۱۵/۹ درصد رشد به ۲۸۹ هزار میلیارد ریال بالغ شد. از این میزان، سهم مانده تسهیلات بخش غیردولتی ۹۹/۰ درصد بود.

در پایان اسفند ماه ۱۳۸۹، مانده تسهیلات اعطایی بانک کشاورزی به بخش غیردولتی کشاورزی به ۱۴۳/۵ هزار میلیارد ریال رسید که در مقایسه با سال قبل ۱۸/۴ درصد افزایش یافت.

در سال مورد بررسی، سهم بانک کشاورزی از کل مانده تسهیلات اعطایی به بخش دولتی و غیردولتی کشاورزی

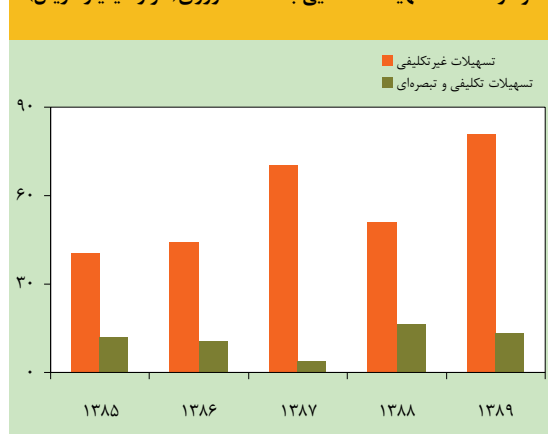
جدول ۳-۹- مانده تسهیلات اعطایی بانک‌ها و موسسات اعتباری به بخش غیردولتی و دولتی کشاورزی (۱) (میلیارد ریال)

سهم (درصد)	درصد تغییر		پایان سال		
	۱۳۸۸	۱۳۸۹	۱۳۸۸	۱۳۸۹	
۹۹/۰	۹۸/۱	۱۷/۱	۲۸۶۰۷۷/۶	۲۴۴۳۹۵/۰	بخش غیردولتی
۴۹/۷	۴۸/۶	۱۸/۴	۱۴۳۴۸۶/۵	۱۲۱۲۳۶/۶	بانک کشاورزی
۴۹/۳	۴۹/۴	۱۵/۸	۱۴۲۵۹۱/۱	۱۲۳۱۵۸/۴	سایر بانک‌ها و موسسات اعتباری
۱/۰	۱/۹	-۴۰/۹	۲۸۶۲/۴	۴۸۴۷/۴	بخش دولتی
۱۰۰/۰	۱۰۰/۰	۱۵/۹	۲۸۸۹۴۰/۰	۲۴۹۲۴۲/۴	جمع کل

۱- بدون احتساب سود و درآمد سال‌های آتی می‌باشد.

هزار میلیارد ریال رسید. در سال مورد گزارش، تسهیلات پرداختی توسط بانک کشاورزی در همه فعالیت‌ها نسبت به سال قبل افزایش یافت. بیشترین افزایش به ترتیب به میزان ۶۰/۴ و ۵۸/۶ درصد مربوط به سرفصل «سایر بخش‌ها^(۱)» و «زراعت و باغداری» بود.

نمودار ۳-۶- تسهیلات اعطایی بانک کشاورزی (هزار میلیارد ریال)

بررسی تسهیلات اعطایی بانک کشاورزی برحسب مدت‌زمان بازپرداخت نشان می‌دهد که تسهیلات اعطایی بلندمدت با افزایش ۵۷/۵ درصدی سهم محدود ۳/۱ درصد از کل تسهیلات اعطایی بانک کشاورزی را به خود اختصاص داد. در مقابل، تسهیلات با بازپرداخت کوتاه‌مدت بیشترین سهم (۷۳/۴ درصد) را به خود اختصاص داد.

جدول ۳-۱۰- تسهیلات اعطایی بانک کشاورزی برحسب مدت زمان بازپرداخت

(میلیارد ریال)

سهم (درصد)	درصد تغییر		سال		
	۱۳۸۸	۱۳۸۹	۱۳۸۸	۱۳۸۹	
۷۳/۴	۶۶/۹	۵۲/۶	۶۹۲۱۵/۰	۴۵۳۵۳/۷	کوتاه‌مدت
۲۳/۴	۳۰/۳	۷/۵	۲۲۰۵۴/۶	۲۰۵۱۰/۷	میان‌مدت
۳/۱	۲/۸	۵۷/۵	۲۹۶۸/۰	۱۸۸۴/۷	بلندمدت
۱۰۰/۰	۱۰۰/۰	۳۹/۱	۹۴۲۳۷/۶	۶۷۷۴۹/۱	کل

ماخذ: بانک کشاورزی

۱- سرفصل سایر بخش‌ها شامل صنایع خارج از بخش و خدمات بازرگانی می‌باشد.

گزارش اقتصادی و ترازنامه سال ۱۳۸۹

حدود ۲/۶ میلیون هکتار دچار خسارت شد و صندوق بیمه بابت آن ۴/۰ هزار میلیارد ریال غرامت پرداخت نمود که در مقایسه با سال قبل ۲/۶ درصد کاهش نشان می‌دهد.

در سال زراعی مورد بررسی، تعداد ۱۰ میلیون راس دام، ۵۹۴ میلیون قطعه طیور و ۳۹/۵ میلیون متر مربع مرکز پرورش آبزیان نیز تحت پوشش صندوق بیمه کشاورزی قرار گرفت. عملکرد صندوق بیمه نشان می‌دهد که به ترتیب ۱۰/۲، ۴۸/۰ و ۱۱/۸ درصد از آمار تحت پوشش بیمه دچار آسیب شده است و صندوق بیمه در مجموع ۱/۸ هزار میلیارد ریال غرامت بابت خسارات وارده پرداخت کرد که در مقایسه با سال قبل ۱۰۳/۴ درصد افزایش یافت. در این سال همچنین ۳/۱ میلیون هکتار از اراضی منابع طبیعی (عملیات اصلاحی مراتع، طرح‌های مرتعداری، جنگلداری و آبخیزداری) تحت پوشش بیمه قرار گرفت. از این میزان اراضی بیمه شده، حدود ۱۷۷۸/۰ هزار هکتار خسارت دید و صندوق بیمه ۲۰/۰ میلیارد ریال غرامت به خسارت‌دیدگان مذکور پرداخت کرد.

۳-۸- بیمه محصولات کشاورزی

مجموع خسارت پرداختی توسط صندوق بیمه کشاورزی به فعالیت‌های مختلف بخش کشاورزی در سال زراعی ۸۹-۱۳۸۸ حدود ۵/۷ هزار میلیارد ریال بود که در مقایسه با سال زراعی قبل ۱۶/۴ درصد افزایش یافت. با توجه به ماهیت زیان‌ده بودن این صندوق، همواره بخش عمده‌ای از غرامت پرداختی از محل یارانه‌های دولتی تامین می‌شود. سهم یارانه‌های دولتی از کل غرامت پرداختی طی سال‌های ۸۹-۱۳۸۴ به طور متوسط حدود ۷۶ درصد بوده است و تنها ۲۴ درصد از محل حق بیمه دریافتی از کشاورزان تامین شده است.

براساس گزارش صندوق بیمه کشاورزی، در سال زراعی ۸۹-۱۳۸۸، حدود ۴/۶ میلیون هکتار از اراضی زیر کشت بیش از ۵۰ نوع محصول زراعی و باغی در برابر زیان‌های ناشی از عوامل قهری و طبیعی تحت پوشش بیمه این صندوق قرار گرفتند. وسعت اراضی تحت پوشش نسبت به سال قبل ۱۲/۸ درصد کاهش یافت. از مجموع اراضی زراعی و باغی بیمه شده،

جدول ۳-۱۱- عملکرد صندوق بیمه کشاورزی

بخش	سطح بیمه‌شده		سطح خسارت‌دیده		خسارت پرداختی (میلیارد ریال)	
	۱۳۸۸	۱۳۸۹	۱۳۸۸	۱۳۸۹	۱۳۸۸	۱۳۸۹
زراعت (هزار هکتار)	۴۹۲۷	۴۲۱۴	۳۲۲۲	۲۲۴۹	۲۳۷۵	۲۱۷۳
باغات (هزار هکتار)	۳۹۴	۸۴	۳۳۵	۳۱۴	۱۶۸۰	۱۷۷۶
دام (هزار واحد دامی)	۱۴۱۴۸	۹۹۸۹	۸۸۶	۱۰۲۱	۳۷۸	۴۶۰
طیور (میلیون قطعه)	۵۰۵	۵۹۴	۴۱	۲۸۵	۴۸۸	۱۲۹۸
آبزیان (هزار متر مربع)	۳۸۷۹۵	۳۹۴۶۵	۱۲۱۲	۴۶۴۴	۹	۱۹
منابع طبیعی (هزار هکتار)	۳۶۷۰	۳۰۹۰	۹۸۰	۱۷۷۸	۹	۲۰
جمع کل	-	-	-	-	۴۹۳۸	۵۷۴۶

ماخذ: صندوق بیمه کشاورزی

جدول ۳-۱۲- اراضی زراعی و باغی بیمه‌شده و خسارت پرداخت شده به کشاورزان

گندم	سطح اراضی بیمه‌شده (هزار هکتار)		خسارت پرداختی (میلیارد ریال)		سطح اراضی خسارت‌دیده (هزار هکتار)		خسارت پرداختی (میلیارد ریال)	
	۱۳۸۸	۱۳۸۹	۱۳۸۸	۱۳۸۹	۱۳۸۸	۱۳۸۹	۱۳۸۸	۱۳۸۹
گندم	۳۴۳۱	۲۹۸۰	۱۳/۲	-۱۳/۲	۲۳۶۴	۱۶۷۴	۶۵/۳	-۲۹/۲
برنج	۱۲۵	۱۵۹	۲۶/۸	۳/۴	۷۵	۴۹	۱/۹	-۳۵/۴
جو	۷۷۸	۵۵۸	-۲۸/۳	۱۲/۰	۴۶۵	۳۱۱	-۳۳/۱	۱۲/۱
چغندر قند	۴۰	۷۱	۷۵/۲	۱/۵	۱۰	۱۶	۵۶/۷	۰/۶
کلزا	۷۹	۷۰	-۱۱/۰	۱/۵	۳۹	۴۰	۱/۶	۴/۲
پسته	۷۳	۹۰	۲۳/۷	۱/۹	۷۱	۶۳	-۱۱/۲	۲/۵
سایر	۷۹۵	۷۱۴	-۱۰/۲	۱۵/۴	۵۳۳	۴۱۱	-۲۳/۰	۱۶/۰
جمع	۵۳۲۱	۴۶۴۱	-۱۲/۸	۱۰۰/۰	۳۵۵۷	۲۵۶۳	-۲۸/۰	۱۰۰/۰

ماخذ: صندوق بیمه کشاورزی

۹-۳- عملکرد شرکت‌ها و اتحادیه‌های تعاونی روستایی،

زنان و کشاورزی

براساس گزارش سازمان مرکزی تعاون روستایی، تا پایان سال ۱۳۸۹ در مجموع تعداد ۵۲۸۱ شرکت تعاونی روستایی، زنان و کشاورزی در کشور فعال بودند. شرکت‌های مزبور ۵/۶ میلیون نفر از روستاییان را تحت پوشش خود قرار داده‌اند که از نظر تعداد و اعضا در مقایسه با سال قبل به ترتیب ۲/۱ درصد کاهش و ۰/۹ درصد افزایش یافتند.

در سال ۱۳۸۹، تعداد اتحادیه‌های روستایی و کشاورزی شهرستان به ۳۹۳ و تعداد شرکت‌های عضو نیز به ۴۰۶۳ رسید که در مقایسه با سال قبل به ترتیب ۲/۹ و ۰/۸ درصد افزایش نشان می‌دهد.

در سال مورد بررسی، شرکت‌های تعاونی روستایی ۱/۶ میلیون تن انواع محصولات کشاورزی را با قیمت‌های تضمینی و ۱/۳ میلیون تن را با قیمت‌های توافقی خریداری کردند که در مقایسه با عملکرد سال قبل به ترتیب با ۳۱/۰ و ۵۲/۸ درصد کاهش مواجه بود.

در سال ۱۳۸۹، میزان وام پرداختی توسط شرکت‌های تعاونی روستایی، زنان و کشاورزی و همچنین اتحادیه‌های مرتبط به ترتیب ۳۲۰/۰ و ۱۰۲/۰ میلیارد ریال بود که در مقایسه با سال قبل به ترتیب به میزان ۸/۹ و ۸/۶ درصد افزایش یافت.

جدول ۳-۱۳- وضعیت شرکت‌ها و اتحادیه‌های

تعاونی روستایی، زنان و کشاورزی

درصد تغییر	سال	
	۱۳۸۹	۱۳۸۸
شرکت‌ها		
-۲/۱	۵۲۸۱	۵۳۹۷
	تعداد	
۰/۹	۵۶۲۲	۵۵۷۴
	تعداد اعضا(هزار نفر)	
۷/۴	۲۱۶۵	۲۰۱۵
	میزان سرمایه(میلیارد ریال)	
۸/۹	۳۲۰	۲۹۴
	میزان وام پرداختی(میلیارد ریال)	
اتحادیه‌ها		
۲/۹	۳۹۳	۳۸۲
	تعداد	
۰/۸	۴۰۶۳	۴۰۳۱
	تعداد شرکت‌های عضو	
۹/۹	۳۹۰	۳۵۵
	میزان سرمایه(میلیارد ریال)	
۸/۶	۱۰۲	۹۴
	میزان وام پرداختی(میلیارد ریال)	

ماخذ: سازمان مرکزی تعاون روستایی

۱۰-۳- بازرگانی خارجی در بخش کشاورزی

۱-۱۰-۳- صادرات

براساس آمار وزارت جهاد کشاورزی، در سال ۱۳۸۹ مقدار ۴/۳ میلیون تن انواع کالای کشاورزی به ارزش ۵/۳ میلیارد دلار به خارج از کشور صادر شد که نسبت به سال قبل از لحاظ وزن و ارزش به ترتیب ۳۲/۲ و ۲۰/۷ درصد افزایش یافت. در این سال صادرات کالاهای کشاورزی ۷/۱ درصد از وزن و ۲۰/۱ درصد از ارزش کل صادرات گمرکی کشور را به خود اختصاص داد.

در سال مورد بررسی، بجز گروه دام و طیور، صادرات سایر گروه‌های محصولات کشاورزی با افزایش در میزان وزن و ارزش روبه‌رو بودند. در این سال گروه محصولات باغی و زراعی به ترتیب ۷۶/۹ و ۶۷/۴ درصد از کل صادرات کشاورزی را برحسب وزن و ارزش به خود اختصاص داد.

(وزن: هزار تن)

جدول ۳-۱۴- صادرات محصولات کشاورزی

(ارزش: میلیون دلار)

درصد تغییر	۱۳۸۹		▲۱۳۸۸	
	ارزش	وزن	ارزش	وزن
۲۷/۸	۱۰۶	۲۰۱	۸۳	۲۲۴
	وزن		ارزش	
-۱۰/۰	۴۱	۱۴۸	۳۱	۹۴
	ارزش		وزن	
۳۲/۹	۳۲۹۸	۳۵۸۹	۲۳۸۱	۲۸۴۹
	وزن		ارزش	
۲۸/۶	۸۴۲	۱۳۸۸	۷۴۹	۱۲۴۵
	ارزش		وزن	
۱۲/۴	۴۲۸۸	۵۳۲۶	۳۲۴۴	۴۴۱۱
	ارزش		وزن	
۲۲/۲	۷/۱	۲۰/۱	۶/۸	۲۰/۱
	وزن		ارزش	
۰/۳	۰/۰	۰/۱	۰/۰	۰/۰
	وزن		ارزش	

۱- شامل ارقام صادرات دارویی مرتبط با بخش کشاورزی می‌باشد.

ماخذ: وزارت جهاد کشاورزی
۲- تغییرات برحسب واحد درصد می‌باشد.

گزارش اقتصادی و ترازنامه سال ۱۳۸۹

واردات گندم در سال ۱۳۸۹ معادل ۸۶۷ هزار تن بود که در مقایسه با سال قبل از نظر وزن و ارزش به ترتیب ۸۲/۸ و ۸۴/۷ درصد کاهش یافت. طی همین سال، وزن و ارزش واردات برنج نیز به ترتیب ۱۵/۸ و ۱۵/۱ درصد کاهش داشت.

ترکیب واردات کشاورزی نشان می‌دهد هرچند مقدار کل واردات کشاورزی در سال ۱۳۸۹ به دلیل افت واردات سه محصول اصلی شامل گندم، جو و برنج کاهش یافت، اما واردات گروه‌های کالایی دیگر اعم از دام و طیور، شیلات و فرآورده‌های غذایی افزایش قابل ملاحظه‌ای داشت.

۳-۱۰-۲- واردات

مطابق آمار وزارت جهاد کشاورزی، در سال ۱۳۸۹ حدود ۱۵/۰ میلیون تن محصولات مختلف کشاورزی به ارزش ۹/۳ میلیارد دلار وارد کشور شد که در مقایسه با سال قبل از نظر وزن ۱۹/۰ درصد کاهش و از نظر ارزش ۸/۴ درصد افزایش نشان می‌دهد. واردات کالاهای مذکور ۱۴/۴ درصد از ارزش و ۳۲/۹ درصد از وزن کل کالاهای وارداتی به کشور را تشکیل می‌دهد که در مقایسه با نسبت‌های سال قبل اندکی کاهش یافت.

(ارزش: میلیون دلار) **جدول ۳-۱۵- واردات محصولات کشاورزی** (وزن: هزار تن)

درصد تغییر	۱۳۸۹		▲ ۱۳۸۸		
	ارزش	وزن	ارزش	وزن	
۷۸/۰	۱۰۷/۷	۲۶۸	۱۱۳۶	۱۵۱	دام و طیور(۱)
۱۴۴/۸	۱۳۵/۰	۷۵	۷۶	۳۱	شیلات
-۳۰/۸	-۱۶/۳	۱۱۰۲۷	۵۰۹۷	۱۵۹۳۱	محصولات زراعی و باغی
۵۲/۷	۵۶/۹	۳۵۶۱	۲۹۶۴	۲۳۳۲	فرآورده‌های غذایی
-۱۹/۰	۸/۴	۱۴۹۳۳	۹۲۷۳	۱۸۴۴۵	واردات کالاهای کشاورزی
-۲/۶	-۱/۱	۳۲/۹	۱۴/۴	۳۵/۵	سهم کالاهای کشاورزی از کل واردات(۲)

۱- شامل ارقام واردات دارویی مرتبط با بخش کشاورزی می‌باشد.

ماخذ: وزارت جهاد کشاورزی
۲- تغییرات برحسب واحد درصد می‌باشد.

قبل ۳۳/۸ درصد افزایش نشان می‌دهد. کاهش قابل ملاحظه واردات گندم و جو به عنوان اقلام کشاورزی ارزان قیمت و همچنین، افزایش نسبی قیمت جهانی برخی از محصولات وارداتی کشاورزی دلیل اصلی این افزایش بود. بدین ترتیب، رابطه مبادله بخش کشاورزی از ۲/۹ در سال ۱۳۸۸ به ۲/۰ در سال ۱۳۸۹ تقلیل یافت.

(دلار/تن) **جدول ۳-۱۷- وضعیت رابطه مبادله بخش کشاورزی**

درصد تغییر	سال		
	۱۳۸۹	▲ ۱۳۸۸	
-۸/۷	۱۲۴۲	۱۳۶۰	ارزش صادراتی هر تن
۳۳/۸	۶۲۱	۴۶۴	ارزش وارداتی هر تن
-۰/۹	۲/۰	۲/۹	رابطه مبادله(۱)

۱- تغییر برحسب واحد درصد می‌باشد.

بررسی وضعیت صادرات و واردات محصولات کشاورزی نشان می‌دهد کسری تراز بازرگانی این بخش در سال ۱۳۸۹ حدود ۳/۹ میلیارد دلار بود که نسبت به سال ۱۳۸۸، ۴/۸ درصد بهبود یافت.

(میلیون دلار) **جدول ۳-۱۶- تراز بازرگانی محصولات کشاورزی**

درصد تغییر	سال		
	۱۳۸۹	▲ ۱۳۸۸	
۲۰/۷	۵۳۲۶	۴۴۱۱	صادرات
۸/۴	۹۲۷۳	۸۵۵۹	واردات
-۴/۸	-۳۹۴۷	-۴۱۴۸	تراز بازرگانی

شایان ذکر است متوسط ارزش هر تن محصول صادراتی بخش کشاورزی در سال ۱۳۸۹ نیز با ۸/۷ درصد کاهش به ۱۲۴۲ دلار رسید. همچنین، متوسط ارزش هر تن محصول کشاورزی وارداتی ۶۲۱/۰ دلار بود که در مقایسه با رقم سال

کادر شماره ۱- برخی از مواد مهم «قانون افزایش بهره‌وری بخش کشاورزی و منابع طبیعی»

«قانون افزایش بهره‌وری بخش کشاورزی و منابع طبیعی» مشتمل بر سی و پنج ماده و سی و شش تبصره در جلسه علنی مورخ ۱۳۸۹/۴/۲۳ مجلس شورای اسلامی تصویب شد و در تاریخ ۱۳۸۹/۵/۶ به تأیید شورای نگهبان رسید.

ماده ۱- دولت مکلف است در راستای تحقق سند چشم‌انداز بیست‌ساله کشور، سیاست‌های کلی نظام و قانون سیاست‌های اجرایی اصل ۴۴ قانون اساسی و به موجب این قانون، زمینه‌ها، برنامه‌ها، تسهیلات و امکانات ارتقای بهره‌وری و اصلاح الگوهای تولید و مصرف در بخش کشاورزی و منابع طبیعی را فراهم کرده و به مرحله اجرا درآورد.

ماده ۱۱- دولت مکلف است با اتخاذ تمهیدات لازم برای شناسایی و کنترل کانون‌های بحرانی فرسایش آبی، بادی و مقابله با پدیده بیابان‌زایی و جلوگیری از هجوم شن‌های روان و گرد و غبار با منشا داخلی و خارجی به‌گونه‌ای عمل نماید که تا پایان برنامه پنج‌ساله پنجم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران، میزان متوسط کاهش سالانه فرسایش خاک کشور یک تن در هکتار و در اراضی به حداقل سه تن در هکتار برسد.

ماده ۱۶- از تاریخ تصویب این قانون، وزارت بازرگانی و سایر اشخاص حقیقی و حقوقی اعم از دولتی و غیردولتی قبل از واردات کالاها و محصولات بخش کشاورزی (اعم از خام یا فرآوری شده) و مواد اولیه غذایی مورد نیاز صنایع غذایی و تبدیلی موظفند از وزارت جهاد کشاورزی مجوز لازم را اخذ نمایند. همچنین، دولت مکلف است به‌منظور حمایت از تولیدات داخلی، برای واردات کلیه کالاها و محصولات بخش کشاورزی تعرفه موثر وضع نماید به‌گونه‌ای که نرخ مبادله همواره به نفع تولیدکننده داخلی باشد.

تبصره ۱- واردات نهاده‌های تولید بخش کشاورزی (از قبیل بذر، نهال، کود و سم) با هماهنگی و اخذ مجوز وزارت جهاد کشاورزی از اعمال تعرفه موثر مستثنا می‌باشد.

تبصره ۲- مسئولیت انتخاب ابزار تعرفه‌ای، تعیین سهمیه مقداری، زمان ورود و مقدار تعرفه برای کالاهای کشاورزی و فرآورده‌های غذایی با وزارت جهاد کشاورزی خواهد بود.

ماده ۲۷- دولت مکلف است به‌گونه‌ای برنامه‌ریزی نماید که تا سال ۱۴۰۴ هجری شمسی و با استفاده بهینه از منابع مندرج در فصل تامین آب بودجه‌های سنواتی، حداقل پانزده درصد (۱۵٪) متوسط بلندمدت نزولات آسمانی سالانه کشور (هفت و نیم درصد (۷/۵٪) از محل کنترل آب‌های سطحی و هفت و نیم درصد (۷/۵٪) از طریق آبخیزداری و آبخوان‌داری) به حجم آب استحصالی کشور اضافه گردد و صد درصد (۱۰۰٪) ترازنامه (بیان) منفی آب‌های زیرزمینی دشت‌های کشور (با اولویت دشت‌های ممنوعه آبی) جبران گردد.

ماده ۲۸- به‌منظور استفاده بهینه و افزایش بهره‌وری ماشین‌های کشاورزی، دولت موظف است براساس وضعیت نظام بهره‌برداری از عوامل تولید، الگوی صحیح بهره‌برداری از ماشین را طراحی و نسبت به تامین ترکیب مناسب ماشین‌های کشاورزی مورد نیاز بخش از طریق بخش‌های غیردولتی اقدام نماید.

ماده ۳۱- از تاریخ تصویب این قانون، دولت موظف است حمایت‌های قانونی خود از بهره‌برداران و تولیدکنندگان بخش کشاورزی و منابع طبیعی را با اولویت تولید محصولات راهبردی، ویژه و خاص منطقه‌ای اعمال نماید.

ماده ۳۴- دولت موظف است به‌منظور تنظیم روابط، تعیین راهبردها و شیوه‌های عملی و راه‌های کمی و کیفی تحقق سیاست‌های سند چشم‌انداز بیست‌ساله کشور در بخش کشاورزی، منابع طبیعی و محیط زیست، «سند ملی توسعه بخش کشاورزی»، «سند ملی توسعه منابع آب» و «سند ملی حفاظت محیط‌زیست و توسعه پایدار» در افق چشم‌انداز ۱۴۰۴ هجری شمسی با برش‌های سه برنامه پنج‌ساله را حداکثر ظرف شش ماه پس از تصویب این قانون تدوین نموده و به تأیید مجلس شورای اسلامی برساند.